

Posudek diplomové práce

Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy
Katedra francouzského jazyka a literatury

- Autor diplomové práce:** Bc. Magdalena Schlindenbuchová
- Název diplomové práce:** Une perspective écolinguistique à l'enseignement des langues étrangères : *Les histoires par lesquelles nous vivons* dans les manuels de FLE
- Vedoucí diplomové práce:** Mgr. Tomáš Klinka, Ph.D.
- Oponent diplomové práce:** Mgr. Jiří Jančík, Ph.D.

Diplomantka předkládá na 88 stranách vlastního textu a celkem 28 stranách příloh francouzsky psaný text své diplomové práce pojmenovaný *Une perspective écolinguistique à l'enseignement des langues étrangères : Les histoires par lesquelles nous vivons dans les manuels de FLE*.

Rámcovým tématem jsou diskursivní a textové analýsy ekolingvistiky a ekokritiky, dvou disciplin, jež se zrodily z ekosofie, již autorka ve své práci zmiňuje. Tématem konkrétním jsou pak ekolingvistické a ekokritické analýsy konkrétního typu diskursu a textu, diskursu a textu učebnic FLE, z nichž autorka vybírá dva příklady konkrétní, díly pro úroveň A2 dvou francouzských řad, *Totem* a *Saison*.

Text práce je velmi příhodně rozčleněn na 8 velkých oddílů, jež jsou dále podrozděleny na vhodně vybrané kapitoly. Tato strukturace čtenáře velmi přehledně provádí po myšlenkových pochodech diplomantky a umožňuje dobrou orientaci v textu.

Ve svých teoretických pasážích i v praktických analýsách, jakož i ve velmi bohaté bibliografii čítající 7 stran diplomantka dokazuje, že je terminologicky, kognitivně, koncepčně i konceptuálně seznámena s těmi a metodologiemi jak ekolingvistiky, tak ekokritiky. Tuto obeznámenost, již autorka rovněž velmi přehledně čtenáři předkládá a definuje, velice oceňujeme.

Je to však možná právě toto bytostné ponoření do konceptů a způsobu nahlížení zmíněných disciplin a zjevné osobní souznění s jejich filosofií, které zapříčinilo, že diplomantka v celém svém textu představuje obě, způsob nahlížení i metodologii, jako naprosto neproblematické. Ke kritickému pohledu na obě disciplíny a jejich tese a nástroje nepřistupuje dokonce ani v části nazvané Discussion, ani v žádné

jiné. Přitom nám v průběhu svého výkladu, zřejmě nevědomky, odhalila levicový totalitarismus plynoucí z učení obou disciplin. Jak dokládají následující pasáže, jež excerpujeme z textu samotného, jsme svědky v základních myšlenkách obou disciplin vnucování správných pohledů na svět, *Gleichschaltung*, inženýrství duší, které programově konotuje některé postoje jako špatné (termín *nuisible*, používaný v jejich vztahu vůči životnímu prostředí, nemůže nepřipomínat terminologie levicových diktatur, jež používaly terminologii *škůdce – škodlivý* apod.), tyto postoje, celou řadu témat a celou řadu pohledů pak eliminuje jako závadné, případně je « opravuje », « uvádí na pravou míru », používá jako odstrašující « protipříklad », element, který má být démonisován. Stejně jako u totalitních levicových režimů, je nutné, aby byli všichni « uvědoměli », aby své uvědomění neustále dokazovali a prokazovali, u všech textů a diskursů je neustále « kontrolováno », zda jsou uvědomělé dostatečně, zda dost hlasitě šíří a propagují jediné správné myšlenky a podobně. Zde jsou některé z pasáží textu, které v tomto smyslu vyznívají nejvíce ideologicky zatížené a diskriminační (zvýraznění tučným písmem je naše vlastní, psaná podoba citátů je převzata v autorčině zápisu):

- (s. 8) L'éducation promouvant le respect pour l'environnement **devrait entrer dans tous les disciplines** que la langue englobe.
- (s. 9) Grace aux chercheurs, nous savons déjà qu'il y a **de certains styles de vie qui ne soutiennent pas la prospérité des écosystèmes** dont la vie est dépendante, et si cela est manifeste dans la langue, **il faut découvrir les discours nuisibles et les réparer ou substituer par les favorables** [...].
- (s. 10) Pour soutenir la CCE, un manuel **devrait** comprendre **un contenu sain** et respectueux des principes écologique, c'est-à-dire, ce manuel **devrait** comprendre **des discours favorables**.
- (s. 18) Par rapport à la relation de la langue et l'environnement, ce qu'une langue **devrait refléter**, c'est la conscience environnementale (CE) de la société dans laquelle la langue est utilisée et du locuteur même.
- (s. 19) Dans ce type de textes nous pouvons, par exemple, analyser **la fiabilité** ou la profondeur de la capacité environnementale **du texte**.
- (s. 20) Parmi **les histoires ou les mythes les plus menaçants** qui apparaissent dans des textes sont d'après Kingsnorth et Hine (2009) ceux qui « étayent notre civilisation : le mythe de progrès, le mythe de la centralité humaine, le mythe de notre séparation de la nature ».

- (s. 20) La conclusion centrale concernant l'impact des textes c'est « **si les textes encouragent du respect et soin pour les écosystèmes qui supportent la vie, ils nécessitent d'être promus, et s'ils encouragent la destruction écologique, ils nécessitent d'être résistés** » (Stibbe 2015 : 6).
- (s. 21) C'est-à-dire, **une telle histoire nuisible ne montre pas de respect ni la CE suffisamment** et n'est pas ainsi convenable pour le développement de la CCE.
- (s. 21-22) L'écolinguistique se concentre sur les histoires alarmantes et vise à les révéler. **Dans la majorité, les thèmes des histoires sont remplis d'individualisme, de consumérisme, de productivisme, de spécisme, des histoires où d'autres hommes et la nature n'existent que pour l'exploitation.**
- (s. 27) En se mettant en route d'une telle recherche pour l'intérêt de trouver des solutions aux problèmes écologiques auxquels nous sommes confrontés, **nous aurons probablement besoin de contester certaines histoires fondamentales présentes dans notre culture.**
- (s. 27) Cependant, il n'est pas tout à fait facile de trouver ces histoires parce qu'elles ne sont pas évidemment présentes dans les romans ou explicitement parlées dans les journaux. Au contraire, **elles sont cachées « entres les lignes » et créent la couche de base de tout ce qui est transmis par une langue.**
- (s. 30) Les apprenants **devraient être capables d'aborder de manière critique** des textes dans leur complexité et en tenant compte des valeurs intrinsèques.
- (s. 30) Cette compétence peut rendre un apprenant curieux, ouvert d'esprit vers d'autres espèces, et **prudent en abordant des textes.**
- (s. 31) Pourtant, même si un apprenant devient sensible environnementalement, **il doit comprendre que ses propres valeurs, croyances et comportements sont bien enracinés dans les histoires de sa culture par lesquelles il vit et il est ainsi nécessaire d'être conscient de leur existence et de leur influence à la perception des valeurs d'autres êtres** (Xiong 2012: 514).
- (s. 35) Cependant, Buchart (2013) avertit qu'un manuel peut représenter dans lui-même plusieurs choses allant des concepts favorables à **ceux nuisibles comme, par exemple, l'autorité et l'idéologie** (p. 55).

- (s. 40) À divers moments, **il est probable que les apprenants** d'une langue étrangère **sentent le besoin d'exprimer leurs sentiments ou relation** envers un aspect de l'environnement dans la langue étrangère, que ce soit avec des locuteurs natifs ou des locuteurs d'une autre langue étrangère avec lesquels l'apprenant communique dans la langue de son apprentissage. Il est possible que les apprenants ne possèdent pas tous les moyens nécessaires à la description de leurs sentiments en français. **Cela étant dit, l'inclusion d'informations sur l'environnement d'un point de vue général et local dans les manuels serait avantageuse pour qu'ils puissent maîtriser un français suffisant** pour s'exprimer à propos de l'environnement (Windmüller 2015 : 166).
- (s. 40) Suite à une allégation de l'écocritique, je me rapporte ici à l'avertissement à propos des manuels d'anglais de Bland (2014) qui suggère que les **«textes offerts aux enfants devraient être évalués selon leur suggestivité environnementale par opposition à l'anthropomorphisme et Disneyfication – avec les 'stéréotypes saccharines, sexistes et illusoires' (Zipes 2007 : 25) – présents dans des manuels nombreux »** (p. 77).
- (s. 40-41) D'après la recherche de la représentation culturelle conduite par Byram et Esarte-Sarries (1991), visant à contribuer au développement de la CE des apprenants, **il est conseillé de combattre ce problème** par inclusion des **caractères et situations crédibles et authentiques** représentant des événements divers et par proposition d'information historique, géographique de la société et de la localité particulière (p. 182). En respectant cela, **les représentations stéréotypées seraient possiblement affaiblies et les apprenants travailleraient avec des portraits sociaux et environnementaux fiables** et qu'ils reconnaissent facilement à travers l'expérience personnelle.
- (s. 43) En réponse, Lee (2011) avise aux enseignants de créer un discours alternatif quand ils sont face à **une histoire menaçante, de créer une histoire qui remette en question cette histoire menaçante** (p. 59).
- (s. 51) Sous l'éducation environnementale, je comprends une préparation de la CE des apprenants et leurs valeurs environnementales **qui permettent de contrôler leur comportement vers la dégradation de l'environnement** (Mliless et Larouz 2018 : 103).

- (s. 77) **Le dernier constituant textuel du dossier paraît globalement le plus nuisible** avec tous les exemples des histoires nuisibles du dossier mais aussi déséquilibré à cause de la présence des histoires ambivalentes et une histoire favorable (p. 38). Le texte commence par la présentation d'une idéologie des « sorties » avec des « amis », ce qui est favorable parce que cela renvoie aux valeurs d'amitié. Néanmoins, en procédant vers la spécification du thème, **les relations amicales sont transmises dans le monde non-réel, ce qui est considéré nuisible** vu que les « sorties » et relations sont dépourvues de leurs valeurs intrinsèques et conçues comme quantifiables dans un moteur de recherche.
- (s. 77-78) **L'aspect ambivalent de ce texte était perçu dans les suggestions de personnalités individuelles**, comme : « chaque personne doit décrire ses loisirs », qui paraissent favorables en soi mais elles sont conçues pour l'objectif de l'abstraction de la vie réelle par « le site Internet », ce qui était jugé nuisible.

Je samozřejmě jisté, že se nalzáme v období ekologické krise, že ekologická situace planety je opravdu alarmující a že je třeba velice aktivně vystupovat proti dalšímu zhoršování současného stavu, cestou, která by se měla nabízet v textech a diskurzech vzdělávacího procesu, by měla být však osvěta, nikoliv preskriptivní diktátorský princip. V tomto smyslu jsou výše uvedené postoje a názory naprosto nemorální a zavrženíhodné. Jsme si vědomi, že se ve znění, v němž jsme daná konstatování uvedli, jedná o hledisko morální, proto bychom je pojmenovali, pro oblast pedagogiky a didaktiky v termínech jiných – jako nepřipustnou angažovanost učebnic a diplomantkou zmiňovaného spolupůsobení vyučujícího. Didaktickým dopadem působení obou disciplin v oblasti učebnic FLE je rovněž skutečnost, že – podle verse navrhované diplomantkou i jí uváděnými autory – je samotné předávání dovedností a znalostí jazykových až cílem sekundárním, neboť je hlavní pozornost věnována obsahům ekologicky orientovaným. Takto se autorka vyjadřuje například na stranách 19 a 40:

(s. 19) « *l'écolinguistique explore le rôle de la langue dans les interactions qui entretiennent la vie, les interactions d'hommes, des autres espèces et de l'environnement. Le premier objectif est de développer des théories linguistiques qui regardent les humains non seulement comme une partie de la société, mais aussi comme*

une partie des plus grands écosystèmes dont la vie est dépendante. Le deuxième objectif est de montrer comment la linguistique peut être utilisée en tant que façon d'aborder des problèmes écologiques, du changement climatique et de la perte de biodiversité à la justice environnementale. »

(s. 40) *En théorie, l'apprenant est entraîné en cherchant son chemin parmi des conceptions différentes, pourvu que celles-ci ne soient pas censurées, à l'aide des moyens d'instruction pour trouver de manière critique un chemin favorable pour l'environnement.*

Dalšími projevy nepřipustné manipulace a vnucování názorů jsou oikofóbní a antropofóbní projevy a postoje, které jsou podle textu žádoucí. To se opírá o dva ekolingvistiku a ekokritikou naprosto nedostatečně či přímo mylně pochopené pojmy z biologie: ekologie a biodiverzita. Z hlediska biologického je jako *ekologie* označován vztah druhů ke svému životnímu prostředí a vztah mezi jedinci samotnými v tomto prostředí. Ekologie tudíž nemusí nezbytně zkoumat pouze mezidruhové vymezení se, nýbrž i vztahy výhradně mezi členy druhu jednoho, pro něž je vlastní druh naprosto spontánním a naprosto oprávněným referenčním rámcem. Ekologicky orientovaní lingvisté (i politici) pojmem biodiverzita rozumí vždy výhradně zachování pestrosti druhů a variet jiných organismů než člověka, takovouhle biodiverzitu je nutno chránit a úzkostlivě opatrovat. Ve vztahu k člověku však mluví stejně spontánně a bez zaváhání o nutnosti multikulturnosti a multietničnosti jednotlivých společností jako nezbytném cíli veškerého pedagogického a didaktického působení, jako projev otevřenosti mysli a ducha. Tento naprosto diskriminační postoj v přístupu a tato kontradikce je rovněž nepřipustná jako myšlenkový rámec vzdělávacího procesu. I v tomto případě se jedná o vnucovanou levicovou totalitaristickou ideologii, která v didaktice nemá své místo.

Pokud však necháme stranou tuto obsahovou stránku, můžeme konstatovat, že analýsy, jež diplomantka prováděla, byly ve vztahu k oběma rámcovým disciplinám relevantní, vnitřně koherentní, systematické a strukturální.

Zvláštní komentář si ale zaslouží jazyk práce. Na mnoha místech vykazuje vysoce přesné syntaktické struktury, vysokou úroveň akademické slovní zásoby a inventivní vyjadřování, které čtenáře nadchnou svou dokonalostí, pak je zde ale celá řada míst jiných, kde došlo k naprosto hrubým chybám syntaxe (aplikace anglických či českých struktur), morfologie (typy členů, shody, volba slovesných tvarů) či lexika (ve většině práce autorka používá *mal* místo *mauvais*!). Místy jsou jazykové formulace kvůli uvedeným aspektům naprosto nesrozumitelné.

V obhajobě bychom poprosili diplomantku, aby se vyjádřila k následujícím bodům:

(1) Zdůvodněte svůj názor z následujícího citátu didakticky (tedy jinak než sociolingvisticky či sociologicky!):

(s. 38) *La représentation de l'environnement d'origine est liée à la représentation culturelle dans les manuels et grâce aux recherches dans le domaine de la culture nous savons qu'il est malheureusement fréquent de réduire la « culture de source, d'origine » au profit de la culture ciblée dans les manuels.*

(2) Na straně 45 sice vysvětľujete, jak jste přesně vybrala obě učebnice, ale není jasné jakou roli přesně ve výběru hrála mediátka Francouzského institutu.

(3) V čem je přesně kartesiánský dualismus nepřijatelný? Viz citované pasáže:

(s. 32) *Il déclare que l' : « écologie offre une vision du monde qui rejette la tradition Cartésienne dualiste et anthropocentrique et propose une pédagogie alternative basée sur la qualité » (Lier 2004 : 20). (K čemuž byla poznámka: Lier (2004) : « L'idéal Cartésien de la science séparait le res cogitans (la domaine de la théologie) du res extensa (la domaine de la science) » (p. 6).)*

(3) Vysvětlete další pasáž, kterou citujete: (s. 23) *Notre civilisation perçoit l'histoire de la façon linéaire, mais sans la direction de la création à la rédemption, car cela nous avons perdu, d'après Sedláček (ibid.). Et donc nous continuons sans cesse.*

I přes veškeré své kategorické výtky vůči projekci totalitaristické levicové ideologie do vzdělávacího procesu tuto práci, vzhledem k jejím metodologickým aplikacím a inovativnosti transposice anglofonních teoretiků na francouzský materiál FLE, které vedou k obohacení spektra aspektů, jež je nutno brát v potaz při předávání znalostí a dovedností spojených s výukou jazyka, doporučujeme k obhajobě.

V Praze, dne 1. 9. 2020
Jiří Jančík